

**FOIZ RISKINI BAHOLASH USULLARI METHODS OF ASSESSING
INTEREST RATE RISK*****Teshaboyev Jamshidbek Qudratillayevich****Andijon davlat texnika instituti Buxgalteriya**hisobi va menejment kafedراسى asistenti****Islomov Shoyatbek Xomidjon o'g'li****Andijon davlat texnika instituti talabasi*

Annotatsiya: Ushbu maqola banklar va moliya institutlarining foiz riskini baholash usullari, ularning ahamiyati hamda amaliyotdagi qo'llanilishi haqida so'z yuritadi. Foiz riskini samarali boshqarish moliyaviy barqarorlikni ta'minlashda muhim rol o'ynaydi.

Kalit so'zlar: foiz riski, banklar, moliya instituti, riskni baholash, moliyaviy barqarorlik, duration usuli, GAP tahlili, ssenariy tahlili, stress-test

Abstract: This article discusses the methods of assessing interest rate risk in banks and financial institutions, their importance, and practical application. Effective management of interest rate risk plays a crucial role in ensuring financial stability.

Keywords: interest rate risk, banks, financial institution, risk assessment, financial stability, duration method, GAP analysis, scenario analysis, stress testing

Banklar va boshqa moliya institutlari faoliyatida foiz riski eng muhim moliyaviy risk turlaridan biridir.

Foiz riskining oshishi banklarning daromadliligi va moliyaviy barqarorligiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin.

Shu boisdan, foiz riskini aniqlash, baholash va samarali boshqarish har qanday moliyaviy institutning strategik

vazifalaridan biridir.

Foiz riski deb foiz stavkalarining o'zgarishi natijasida bankning foydasi yoki kapitalining kutilganidan

farq qilishi mumkin bo'lgan holatga aytiladi. Banklar odatda foiz riskining quyidagi manbalarini ko'rsatadilar:

- Aktiv va passivlarning foiz stavkalari sezgirligining nomutanosibligi (GAP riski);

- Aktiv va passivlarning muddati va muddatga sezgirligining nomutanosibligi (Duration riski);

- Bozor stavkalarining kutilmagan o'zgarishlari (Yield Curve riski)

Foiz riskini baholash usullari:

1. GAP tahlili: Bank aktivlari va passivlarini foiz stavkalari sezgirligi bo'yicha taqqoslash usuli.

Ushbu tahlil yordamida foiz stavkalarining o'zgarishi natijasida kelib chiqadigan potentsial foyda yoki zarar miqdori aniqlanadi.

2. Duration tahlili: Aktiv va passivlarning o'rtacha davomiyligini aniqlash orqali bankning foiz stavkalari o'zgarishiga bo'lgan sezgirligini baholash usuli. Bu usul risklarni uzoq muddatli boshqarishda muhim ahamiyatga ega.

3. Ssenariy tahlili: Bozor sharoitining turli ssenariylari (foiz stavkalari keskin oshishi yoki kamayishi) asosida bank portfeli va daromadlariga ta'sirini baholash.

4. Stress-test: Yana bir muhim usul – “foiz riskining stress-test tahlili” bo'lib, bu yondashuvda turli iqtisodiy ssenariylar asosida foiz stavkalarining o'zgarishiga bank qanday ta'sir qilishi modellashtiriladi. Ushbu tahlil usuli, ayniqsa, noaniqlik yuqori bo'lgan bozorlarda keng qo'llaniladi. U bankning risklarga tayyorligini, chidamlilik darajasini va ehtimoliy zararlar ko'lamini aniqlashda qo'l keladi. Yirik xalqaro moliya institutlari, jumladan, AQSh Federal Rezerv Tizimi, Yevropa Markaziy banki va Angliya Banki o'z hududlarida faoliyat yurituvchi banklardan muntazam foiz riskini baholash va hisobotlar taqdim etishni talab qiladi. Masalan, AQShda banklar har chorakda foizga sezgir aktivlar va majburiyatlar ko'rsatkichlari bo'yicha ma'lumot taqdim etadi. Bu ko'rsatkichlar asosida foiz riskining miqyosi baholanadi va ularning kapital darajasiga ta'siri aniqlanadi. Foiz riskini boshqarishning samarali strategiyalari:

- Aktiv va passivlarni muvofiqlashtirish;
- Derivativ moliyaviy instrumentlardan foydalanish (futures, swaps);
- Diversifikatsiyalash;
- Risk limitlarini belgilash va monitoring qilish.

Xulosa qilib aytganda, foiz riskini to'g'ri baholash va boshqarish banklar va moliya institutlarining barqaror faoliyat yuritishi uchun zarurdir. Ushbu risklarni muntazam ravishda baholab borish, bozor sharoitlaridagi o'zgarishlarga moslashish imkonini beradi va moliyaviy tizimning umumiy barqarorligini ta'minlaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Xodjayev B. A., Shamsiev M. Sh., To'laganova M. Sh. “Bank ishi”, darslik. Toshkent, “IQTISOD-MOLIYA” nashriyoti, 2021.
2. kramov B. A. “Bank marketingi va risklarni boshqarish”, Toshkent, 2020.
3. Hull, J. C. Options, Futures, and Other Derivatives. 10th Edition. Pearson Education, 2022.

4. Saunders, A. & Cornett, M. M. Financial Institutions Management: A Risk Management Approach. 10th Edition. McGraw-Hill, 2020.
5. Bessis, J. Risk Management in Banking. 5th Edition. Wiley, 2019.

